

Gabriel Alomar, homenot prolífic

ASSAIG / LLIBRES / 23 MARÇ, 2021

Fa poques setmanes la Nova Editorial Moll, l'aposta editorial de la Institució Francesc de Borja Moll, va publicar el VI volum de les obres completes de Gabriel Alomar (Palma, 1873 – El Caire, 1941). És un volum de gairebé 500 pàgines que recull els articles d'Alomar a *La Veu de Catalunya* (1899-1906) i a *El Poble Català* (1911-1916), juntament amb alguns breus assajos com l'article *Els dos esperits* (1898) o la conferència *La pena de mort* (1911). Pel lector poc avesat a les vicissituds editorials de la perifèria, cal recordar que l'edició de les obres completes d'Alomar s'encetà l'any 2000, quan apareguren els tres primers volums dedicats als articles d'*El Poble Català* de la primera època i a l'assaig *El futurisme*, entre d'altres. Com és possible que hagin passat més de vint anys i només s'hagin publicat tres volums més (IV, V i VI), tots tres en els dos darrers anys? La resposta no és senzilla i rau en múltiples factors que, en bona mesura, s'expliquen pel canvi en el tauler de joc en el sector editorial a Mallorca —la caiguda de Moll com a buc insígnia i la multiplicació de les microeditorials—; la col·laboració institucional, sempre intermitent i sotmesa a l'arbitrarietat de les circumstàncies polítiques i, en darrera instància, per les dificultats intrínseques d'un projecte vastíssim¹ que precisa d'una feina col·laborativa i sistemàtica i, sobretot, d'un finançament adequat.

Fetes aquestes precisions preliminars, caldria també recordar que Alomar és protagonista d'una de les obres intel·lectuals més profundes i prolífiques del primer terç del segle xx, tot i que ha estat injustament oblidat per les institucions i per bona part del món i el submón cultural català. I és que, tot i que Alomar doni nom a un dels carrers més importants de Palma —una de les avingudes que marquen la transició entre la ciutat nova i la ciutat antiga— i a una oblidada plaça barcelonina —propera a Can Dragó, a tocar de l'Avinguda Meridiana—, no ha estat situat, ja sigui per l'anorreament al qual el noucentisme el va sotmetre i que sembla perdurar més d'un segle després, ja sigui per l'estranya afició nacional de descapitalitzar gratuïtament els referents autòctons i reduir la nòmina a una dotzena de noms, amb el vist-i-plau i benedició del cap i casal, en el lloc que mereix. I és que amb Alomar segurament ha passat una cosa semblant al fenomen viscut amb Juli Vallmitjana, Eduard Girbal Jaume o Víctor Català, entre tants d'altres i per posar només alguns exemples: un silenciament sistemàtic i deliberat de figures incòmodes, contradictòries i, en el cas concret d'Alomar, que, a més, transcendeixen amb escreix la dimensió literària. I és que Alomar, tot i tenir una obra literària rellevant, encara que no sigui especialment extensa, destaca especialment per la seva dimensió intel·lectual i política. Alomar és un dels exponents més genuïns del liberalisme democràtic en clau nacional de les primeres dècades del segle xx, ferventment republicà i laïcista i que evoluciona cap a un socialisme humanista a través del reformisme social. No endebades, Alomar va participar activament dels projectes polítics del Bloc Republicà Autonomista (1915), del Partit Republicà Català (1917), i de la Unió Socialista de Catalunya (1923). Però la dimensió política d'Alomar no acaba aquí. Els seus darrers anys va ser diputat de la República i després de ser expulsat de la USC (1932) va ingressar al cos diplomàtic de l'estat, va ser nomenat ambaixador de la II República a Itàlia i, finalment, durant els anys de la Guerra, ministre plenipotenciari a Egipte, on morí, a l'exili.

Per fortuna, en la darrera dècada la reivindicació d'Alomar sembla que ha viscut una petita revifalla, no només per la continuació de la publicació de les obres completes, sinó també per l'edició crítica del poemari *La Columna de foc* a càrrec de Pere Rosselló Bover (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2011) o per la publicació del volum *Gabriel Alomar. Pedagóg, publicista, escriptor, poeta i polític*, obra de Catalina Moner i Jordi Pons (Illa Edicions, 2017).

Aquest volum, el VI, ve precedit de dos estudis introductoris dels curadors, Sebastià Sansó i Pere Rosselló Bover, que contextualitzen el recull i analitzen les grans línies discursives d'Alomar en aquell període. Alomar, com a bon intel·lectual a mig camí entre el segle XIX i el segle XX, toca totes les tecles possibles: política, actualitat, art i literatura, història, personatges, etc. Pel que fa a *La Veü de Catalunya*, dins el període esmentat, es recullen 43 articles que corresponen a 32 títols. Pel que fa a *El Poble Català*, 65 signats homònimament i 41 signats sota el pseudònim Fòsfor a la secció Sportula. Són, doncs, prop de 150 articles en quinze anys que reflecteixen —sense comptar els ja publicats a la primera època a *El Poble Català*— una activitat constant i decidida a través de dos altaveus prou diversos, tant en la seva gènesi, com amb allò que anomenaríem actualment el *target* lector. I és que, segurament, Alomar perseguia no només una certa visibilitat com a intel·lectual i personatge públic (imprescindible, encara més i fins avui, si això es fa des de Mallorca estant), sinó que també tenia la vocació de fer virar d'arrel el catalanisme cap a l'esquerra, molt en la línia de personatges com Ignasi Iglésias o Jaume Carner, i en contraposició amb l'estirp carlina i montserratina de bona part del món lligaire. I és precisament en aquest període en què es configura aquest nucli d'acció política, primer entorn del Centre Nacionalista Republicà (1906) i després entorn de la Unió Federal Nacionalista Republicana (1910), certificant el divorci amb la Lliga després de la visita d'Alfons XIII a Barcelona (1904) i, definitivament, després de la Solidaritat Catalana (1906).² No endebades, és en aquest mateix període en què es produirà la gestació definitiva de l'evolució del pensament alomarià que el menarà al trencament amb *La Veü de Catalunya* el 1906.

Del corpus d'articles en podríem destacar diversos aspectes, especialment els que tenen a veure amb l'actualitat política («L'opinió a Mallorca. Weyler i el weylerisme», «En Pi i Maragall i el regionalisme mallorquí», «Des de Mallorca. Les eleccions provincials», etc.), però, si ens atenem a la dimensió més estrictament literària, observem en Alomar una ferma voluntat renovadora de la literatura i cultura catalanes en clau mallorquina. L'article «Des de Mallorca. L'aspiració de Mallorca» (*La Veu de Catalunya*, 1903) exemplifica molt bé la voluntat d'incorporar de ple la creació literària autòctona a la dinàmica catalana en un pla transnacional i cosmopolita: «la primera de les nostres mancomunitats ha de ser amb Catalunya, aportant un actiu concurs a la seva personalització, que així serà també la nostra» al mateix temps que també anima a «esperonar l'activitat i deixar d'un cop aquella famosa apatia, perdent l'horror a lo nou (miseisme o neofòbia) i l'eterna por al fracàs» i eleva, com a objectiu últim, «incorporar Mallorca a la vida universal, aportant una modalitat mallorquina a la civilització». Alomar, aposta, doncs, per un projecte cultural ambiciós, fora dels estrets marges de la tradició, vehiculat cap al futur i personalitzat, com s'observa en l'article «Cròniques mallorquines. La literatura a Mallorca en 1903» (*La Veu de Catalunya*, 1904), en individus que siguin capaços de rompre els esquemes establerts a través de l'acció: «El fons de la psicologia mallorquina és un cert esclavisme, una resignació quasi escèptica, que troba la necessària nota optimista i consoladora en la pròpia llanguidesa, en la mateixa dolçor de son nirvana. Jo crec, per això mateix, que quan arribi a sorgir un temperament indòmit, inactual, d'entre mig d'aquella uniformitat, la seva reacció serà per contracop molt més forta. Ha d'ésser una cosa parecuda [...] a lo que passa amb els grans rebels de Rússia, qui senten lo que podria anomenar-se futurisme, o visió dels estats futurs, amb la força d'una explosió». Alomar cerca, constantment, una articulació política i cultural amb el Principat, amb l'objectiu no només de no restar al marge de l'evolució del continent, sinó també de no deixar tota la representativitat cultural mallorquina en mans dels sectors més conservadors i donar-li una patina clarament modernista, en la seva vessant més transformadora i rupturista. Aquestes consideracions tenen molt a veure amb la conferència que Alomar va pronunciar a l'Ateneu Barcelonès el 18 de juny de 1904 amb el títol clarificador d'*El futurisme*, recollida en el volum II de les obres completes, en què glossava, a grans trets, la tendència històrica cap a un dualisme entre dues forces antagòniques, una de reactiva, tradicionalista, que mira cap al passat i una altra enfocada cap a l'acció transformadora de l'ésser humà sobre el món, encarada cap al futur i en rebel·lió envers l'immobilisme i les forces de l'ordre.³ Aquesta perspectiva d'Alomar, com no pot ser d'altra manera, estava molt influïda per un corrent de pensament finisecular estretament lligat al vitalisme i a l'idealisme, en contraposició amb el positivisme imperant en les dècades anteriors, molt vinculat a l'obra d'autors com Nietzsche, Schopenhauer, Ibsen o Carlyle, entre els més influents.⁴ Així doncs, Alomar construeix una conceptualització cultural políticament enquadrada dins d'una cultura popular democràtica però amb un claríssim to intel·lectual i aristocràtic, d'avantguarda.

Tanmateix, el pensament d'Alomar no el podem reduir a aquesta expressió, que cal contextualitzar i entendre dins les lluites per l'hegemonia cultural en el si del catalanisme i en la circumstància històrica del tombant de segle. Hem d'encendre els llums llargs i concebre que som davant d'un corpus ideològic complex del qual encara n'hem de conèixer molts aspectes i que és ple de claroscurs i, el que és més perillós, de llocs comuns. I és que, tot i la publicació d'aquest volum, el conjunt de l'obra periodística, assagística i literària d'Alomar encara resta incompleta. Els propers volums, si no hi ha cap denou que ho estronqui, haurien de recollir les col·laboracions a *L'Esquella de la Torratxa* i a *La Campana de Gràcia*, altaveus històrics del republicanisme popular, però no només aquestes, sinó també altres d'esparses a publicacions com *Catalònia o Futurisme*, juntament amb l'obra de maduresa. És una feina ingent que requerirà la implicació de moltes persones i agents per a fer-ho possible i que esperem que no siguin necessaris vint anys més per completar-la.

1. Pere Rosselló declarava en aquest article de Pere Antoni Pons que, segons els seus càlculs, l'edició de les obres completes podia arribar a comptar amb una vintena de volums:
https://www.arabalears.cat/cultura/iv-obres-completes-gabriel-alomar_1_2619974.html
2. Per a una clara radiografia de la construcció de l'esquerra nacionalista en el tombant de segle vegeu Izquierdo Ballester, Santiago: «El nacionalisme republicà a Catalunya (1904-1910)», *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, n. 23, ps. 19-63.
3. Sobre aquest tema vegeu l'excel·lent estudi Castellanos, Jordi: «Gabriel Alomar i el modernisme» dins *El futurisme seguit dels articles d'El Poble Català (1904-1906)*, *Obres completes de Gabriel Alomar*, v. II, Palma, Editorial Moll, 2000, ps. 7-39.
4. La nòmina d'autors que podríem enquadrar dins aquesta «moda» és prou extensa i reuneix noms tan diversos com Pompeu Gener, Jaume Brossa o Joan Torrendell, entre d'altres.

ETIQUETES:

COLUMNA DE FOC

EDUARD GIRBAL JAUME

EL POBLE CATALÀ

FUTURISME

GABRIEL ALOMAR

IBSEN

JULI VALLMITJANA

LA VEU DE CATALUNYA

NIETZSCHE

PERE ANTONI PONS

SCHOPENHAUER

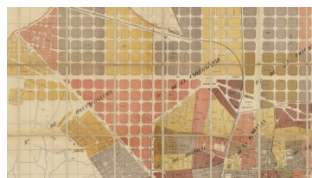
VÍCTOR CATALÀ

JOAN TOMÀS MARTÍNEZ GRIMALT | ÚLTIMES PUBLICACIONS

(Palma, 1984) Llicenciat en Història per la UAB. Màster en Història Comparada i Doctor en Arts Escèniques. En poesia ha publicat *Els Jorns* (2008; Premi Miquel Costa i Llobera), *Proètica dels plaers* (2009; Premi Bernat Vidal i Tomàs) i *Obagues i solanes* (2016). En teatre ha publicat *Cendres. Cartografia de l'exili* (Premi Pare Colom de Teatre) És membre fundador de Corcada Teatre i ha treballat en muntatges com *Negret de Guinea* (Premi Escènica 2011), *#Comviure* (Premi Ciutat de Palma d'Arts Escèniques 2017 i Premi Especial Atapib 2017), *Cabaret intimíssim* (Premi Atapib al millor espectacle 2019) o *Galejar* (2019).

Articles relacionats

**De formes anguloses i
endurides**

**Girbal Jaume *at his
best***

**La ciència-ficció
catalana sobre la fi del
món abans del
*Mecoscrit***

[Llibres](#)
[Cultura](#)
[Nosaltres](#)
[Contacte](#)

© LA LECTORA
hola@lalectora.cat

Amb el suport de l'Ajuntament de
Barcelona (ICUB, 2019)

[Política de privacitat](#)
[Copyleft](#)

© LA LECTORA 2018